

НАЙБІЛЬШІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ: НА МЕЖІ КАТАСТРОФИ

Кожна з екологічних загроз від яких страждає Україна може стати катастрофою. Найгірші прогнози екологів такі: опустелення територій; обмелення річок, таких як - Дніпро, Південний Буг тощо, країна може залишитися також без лісів. Україна страждає одночасно від кількох екологічних загроз, кожна з яких може спричинити катастрофу.

Емоційні промови світових та вітчизняних лідерів, екоактивістів на численних самітах, взаємні звинувачення обох сторін у недостатній боротьбі зі змінами клімату не допоможуть вирішити наявні екологічні проблеми. Поки увага екосуспільства прикута до глобального, ми хочемо нагадати про вітчизняні екологічні загрози [1, с. 270]. Їх декілька.

Перша - Наслідки війни в Україні. З початком війни великі території, промислові регіони з багатьма потенційно небезпечними промисловими об'єктами опинилися на порозі екологічного лиха. Безліч, спеціалісти з воєнного права нараховують близько 500, аварійних ситуацій та випадків порушень пов'язаних з небезпекою для людей та довкілля фіксуються у зоні активних бойових дій та прилеглої до неї території. З продовженням війни таких порушень буде ще більше.

Зрозуміло, що найбільш екологічно небезпечні виробництва отримавши ушкодження стали небезпечними для довкілля [2, с. 148]. Це коксохімічні, феросплавні та металургійні заводи, нафтопереробні заводи, заводи хімічних виробів. Ушкоджувалася/ушкоджується інфраструктура міст та населених пунктів, теплові електростанції, системи водовідведення тощо. Неминучим наслідком масштабних аварійних ситуацій та випадків екологічних порушень стане підтоплення навколишніх територій та просідання поверхні. Під загрозою підземні газопроводи, каналізаційні та водопровідні системи, будівлі та їхні комунікації. Підтоплення це фактор забруднення підземних та поверхневих вод такими хімічними, небезпечними для природи речовинами, як залізо, хлориди, сульфати, інші мінеральні солі та важкі метали. Зазначимо, війна продовжує шкодити усім без винятку компонентам довкілля [3, с. 328]: повітрю, ґрунту, воді; пошкоджені значні площі землі, знищені рослини, у тому числі, на заповідних територіях.

Одна із загроз, яка під час війни несе велику шкоду природі, це пожежі. По-перше, спалах трапляється внаслідок використання запальних боєприпасів. По-друге, поширення пожеж внаслідок займання трави, яку неможливо загасити без пожежної техніки. По-третє, тактичні підпали лісосмуг для завади просуванню супротивника. За роки війни вже спалено 35-40% захопленої території (по міркуванням спеціалістів). Така тенденція продовжується і надалі. Пожежі руйнують природні степові угруповання, до речі, на Донбасі знаходяться одні з найкращих в Україні степи, давні важко відновлювальні соснові ліси. Під загрозою території природно-заповідного фонду України.

Значні ушкодження під час збройного конфлікту отримують земельні ресурси [4, с. 174]. Снаряди, які розриваються у землі, приносять в неї небезпечні речовини. Екологи вважають, кожний вибух снаряду типу «Град» розносить до ґрунту мінімум півкілограма сірки і ще стільки ж залишається в повітрі. Зрозуміло, будь-який боєприпас після вибуху викидає в атмосферу колосальну кількість хімічних речовин. До прикладу, розглянемо снаряд «Град», він повністю наповнений реагентами. При вибуху, ці реагенти переходять у газоподібну фазу та залишаються у повітрі.

У вирвах від снарядів, крім сірки, у навколишнє середовище можуть потрапити такі важкі метали як: цинк, свинець, марганець, кадмій, нікель, титан, стронцій, ванадій, залізо, кобальт, хром, мідь, ітрій, цирконій тощо. Такі речовини небезпечні, вони можуть викликати у людини численні тяжкі захворювання. Забруднення ґрунту не припиняться поки не

завершаться обстріли. Працівники аграрного бізнесу не будуть обробляти таку землю. Споживання вирощених продуктів на таких землях без спеціальної рекультивації шкідливе для здоров'я людини.

Накопичуюсь в організмі, тяжкі метали викликають в нервовій та серцево-судинній системах зміни, такі як: порушення обміну речовин, ниркову недостатність, аутизм, можуть викликати внутрішньоутробну загибель плода. Зрозуміло, змінити критичну екологічну ситуацію на територіях бойових дій та активних обстрілів в умовах військового конфлікту, який продовжується, неможливо. Екологам та спеціалістам по навколишньому середовищу залишається лише моделювати подальший розвиток подій [5, с. 135].

Друга - врегульований видобуток бурштину. Україна, за обсягом розвіданих запасів бурштину, посідає третє місце у світі. Але в нашій країні видобуток бурштину має не врегульований на законодавчому рівні характер. Основні запаси бурштину в Україні зосереджені у Волинській, Житомирській та Рівненській областях, які живуть за своїми власними законами та правилами. Правоохоронці, нажаль, не справляються з проблемою, у деяких випадках й самі беруть участь у незаконних схемах видобутку.

Із за бурштинового свавілля економіка України втрачає сотні мільйонів доларів. Незаконний видобуток бурштину шкодить не лише економіці, а й довкіллю. Те, що відбувається на цих територіях, - це просто руйнування навколишнього середовища [6, с. 36]. Державна влада намагалася легалізувати видобуток корисних копалин: парламент повинен був ще у 2016-2017 роках прийняти закон про ліцензування видобутку бурштину, державну монополію та впровадження відповідних заходів з охорони навколишнього середовища. Однак закон так і не був прийнятий.

Копання бурштину, у тому числі несанкціоноване, призводить до знищення лісів та пошкодження ґрунту. Через незаконне видобування бурштину пошкоджені земляне угіддя декілька лісових та мисливських господарств. Через нелегальний видобуток бурштину знищені ліси та болота, забруднені річки, змінений гідрологічний режим, втрачений родючий шар ґрунту. До того ж є дуже важливий соціальний аспект. Місцеві жителі з дитинства звикають до великих незаконних заробітків, у них виникає бажання не працювати легально. Вони ігнорують державну та місцеву владу. Ціни на бурштин не завжди високі, бувають і падіння, колишні копачі одразу кваліфікуються у нелегальних робітників по вирубки лісу, продовжуючи незаконну діяльність. Наголошуємо, проблема нелегального видобутку бурштину досягла рівня екологічного лиха. Тисячі гектарів лісів перетворено на пустелі.

Третя - незаконна вирубка стародавніх лісів. Україна багата на ліси, вона шоста в Європі. Але незаконна вирубка лісу, це екологічна проблема, особливо така проблема актуальна для Карпат. На супутникових знімках спеціалісти екологи спостерігають зменшення площі Карпатських лісів. Жорстоко вирубуються навіть буковинські ліси, зауважимо, вони внесені до списку світової спадщини ЮНЕСКО. Повені, це наслідки масового знищення дерев. Порідлі ліси не затримують воду, причиною катаклізмів можуть бути забудови та знищення заплав.

Нажаль, український ліс експортується до країн ЄС за сірими схемами. Там зацікавлені в дешевій деревині. Наголошуємо, рубка лісу - це нормальна практика, у деяких випадках вона потрібна. В країнах ЄС при рубки лісу обов'язково враховуються природоохоронні аспекти. Такого майже немає в Україні. Чомусь нормою в Україні є масові неаргументовані рубки у природно-заповідному фонді, ігнорування вимог міжнародних конвенцій з охорони флори та фауни. Незаконній вирубці карпатських лісів може запобігти мораторій на експорт необробленої деревини до Євросоюзу, який діє з 2015 року. Але мінімізувати цю проблему заважають браконьєри.

Констатуємо, Україна є найбільшим постачальником чорної деревини в ЄС. Корупція у сфері лісоматеріалів в Україні досягла неімовірних масштабів. Прикро, що вона продовжується і в воєнний час. Обсяги вивезення деревини перевищують усі країни Латинської Америки, Африки та Південної Азії разом взяті. Біля 40% лісу, який був заготовлений до експорту у держави ЄС було заготовлено або продано незаконно, за

допомогою корупційних дій.

Досліджуючи цю тему, ми з'ясували, незважаючи на воєнний стан, деревина незаконного походження продовжує наповнювати держави ЄС. Серед покупців кілька багатомільярдних фірм, виробники дерев'яних панелей у світі, паперові компанії, виробники пиломатеріалів у Європі. Власники цих компаній - серед найбагатших людей Європи. Зазначаємо, із введенням в дію закону «Про оцінку впливу на навколишнє середовище» держава отримала можливість впливати на вирубування лісів [7, с. 636].

Отже, проблем з екологією в Україні дуже багато. На нашу думку, насамперед треба розділити функції між місцевими та державними органами влади. Встановити дієву та обов'язкову кримінальну відповідальність за знищення фауни та флори України. Оновити нормативно-правову базу щодо захисту навколишнього середовища, ухвалити євроінтеграційні закони, які дозволять зберегти найцінніші багатства України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Курепін В. М., Іваненко В. С. Екологія та війна, погляд через минуле у майбутнє, глобальні виклики, загрози // *Ekologia i racjonalne zarządzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka* [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej (Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r.). Łomża : MANS w Łomży, 2023. С. 265-275. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16200>.
2. Ivanenko V. Technological load on the natural environment of the Mykolaiv region: problems, solution ways. Науково-практична конференція, присвячена Всесвітньому метеорологічному дню «На варті кліматичних дій» та Всесвітньому дню водних ресурсів «Вода для миру» (м. Київ, 22-23 березня 2024 р.). Київ, 2024. С. 146-148. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18868>.
3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Вплив активних бойових дій на стан довкілля // *Green Construction Зелене будівництво : міжнар. наук.-практ. конф.*. 13-14 квітня 2023, м. Київ, Київський національний університет будівництва і архітектури. 2023. С. 325-329. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13210>.
4. Юрченко К. Д. Покращення стану навколишнього середовища: концепція життєвого циклу. Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали Х Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 23-25 жовтня 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 172-175. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18923>.
5. Клімова Г. В. Екологічне право: засіб для досягнення мети. Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали Х Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 23-25 жовтня 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 133-136. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18918>.
6. Орешко К. Ф. Кліматично нейтральні малі та середні бізнес-компанії: уникнути, зменшити, компенсувати. Екологія, природокористування та охорона навколишнього середовища: прикладні аспекти : матеріали VII всеукраїнської науково-практичної заочної конференції (м. Київ, 17 травня 2024 р.). Київ : МДУ, 2024. С. 34-37. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18296>.
7. Іваненко В. С. Захист навколишнього середовища як засіб збереження та побудови миру. Сталий розвиток міст : матеріали XVI Всеукраїнської студентської науково-технічної конференції : в 4-х ч. / Ч. 2., 21-22 квітня 2023 року. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. С. 634-638. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13799>.